

POSTANOWIENIE

Dnia 30 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Dobrowolski (przewodniczący)

SSN Maria Szczepaniec (sprawozdawca)

Elżbieta Mazur-Orlik (ławnik Sądu Najwyższego)

Protokolant Przemysław Mazur

z udziałem Prokuratora Generalnego

w sprawie W. Ć.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 7 kwietnia 2009 r. sygn. akt VIII Ko [...]

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 30 marca 2022 r. w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt II AKo [...]

1. pozostawia skargę bez rozpoznania;

2. kosztami sądowymi związanymi z rozpoznaniem skargi nadzwyczajnej obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z 7 kwietnia 2009 r. w sprawie VIII Ko (...) zasądził od Skarbu Państwa na rzecz W. Ć. kwotę 21 000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego na podstawie art. 8 ust. 1, art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. (Dz.U. Nr 34 poz.149 ze zm.; dalej: ustawa lutowa) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia

uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty. W pozostałej części wniosek oddalił. Kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa. W. Ć. nie złożył wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia.

Pismem z 21 stycznia 2019 r. W. Ć. złożył do Sądu Apelacyjnego w (...) wniosek o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem z 7 kwietnia 2009 r. Sądu Okręgowego w W., sygn. alt VIII Ko (...). W uzasadnieniu wniosku o wznowienie postępowania powołał się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 marca 2011 r. w sprawie P 21/09, zgodnie z którym art. 8 ust. 1a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149, z 1993 r. Nr 36, poz. 159, z 1995 r. Nr 28, poz. 143, z 1998 r. Nr 97, poz. 604, z 2002 r. Nr 240, poz. 2055, z 2004 r. Nr 273, poz. 2703, z 2007 r. Nr 191, poz. 1372 oraz z 2009 r. Nr 14, poz. 74), dodany ustawą z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z nr 191, poz. 1372) jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 i art. 2 oraz z art. 41 ust. 5 w zw. z art. 77 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. W. Ć. wskazał, że w dacie złożenia wniosku o wznowienie postępowania był zmuszony do ograniczenia swojego żądania do łącznej kwoty 25 000 zł, bowiem zgodnie z treścią przepisu nie miał możliwości złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie przekraczającego tę kwotę. Ponadto podniósł, że zasądzona uprzednio kwota 21 000 zł tytułem zadośćuczynienia jest nieadekwatna w stosunku do doznanych cierpień psychicznych i fizycznych.

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt II AKo (...) oddalił wniosek W. Ć. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z 7 kwietnia 2009 r., sygn. akt VIII Ko (...) oraz obciążył kosztami postępowania wnioskodawcę.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny w (...) przyjął, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w W. w zakresie przyznania zadośćuczynienia nie było determinowane przewidzianym w obowiązującej ustawie lutowej ograniczeniem, ale okolicznościami i dolegliwościami wynikającymi z osadzenia wnioskodawcy w areszcie.

27 maja 2021 r. Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego z 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt II AKo (...), zaskarżając je w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1, 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. (Dz.U. 2021 r., poz. 154 ze zm.; dalej: u.SN) Prokurator Generalny zaskarżonemu postanowieniu zarzucił:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 486 ze zm.; dalej: Konstytucja RP), a mianowicie:

- zasady zaufania do państwa i jego organów oraz zasady bezpieczeństwa prawnego i sprawiedliwości społecznej, w tym ochrony prawa do odszkodowania za bezprawne pozbawienie wolności, wynikającej z art. 2 Konstytucji RP, poprzez nieuwzględnienie słusznych argumentów wnioskodawcy dotyczących rozmiaru szkód i krzywd, których doznał w okresie internowania, co skutkowało wydaniem orzeczenia uniemożliwiającego dochodzenie adekwatnego i sprawiedliwego zadośćuczynienia,
 - zasady legalizmu, godności, praworządności i sprawiedliwości proceduralnej, wynikających z art. 7, 30 i 45 ust. 1 Konstytucji RP, będącej źródłem wolności i praw człowieka i obywatela, które mają być chronione i szanowane przez organy władzy publicznej, poprzez zamknięcie drogi do dochodzenia zadośćuczynienia w pełnej wysokości, zgodnie z wytycznymi wynikającymi z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 1 marca 2011 r., sygn. akt P 21/09,
 - prawa do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organów władzy publicznej i bezprawne pozbawienie wolności wnioskodawcy (art. 41 ust. 5 w zw. z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP), poprzez konstytucyjnie nieproporcjonalne ograniczenia prawa do pełnego odszkodowania za bezprawne pozbawienie wolności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP),
 - prawa do równej ochrony innych niż własność praw majątkowych, wynikającej z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP poprzez uniemożliwienie dochodzenia roszczeń odszkodowawczych według zasad sprawiedliwości i słuszności;
2. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa, tj.:

- art. 92 k.p.k. i art. 7 k.p.k. polegające na dowolnym przyjęciu przez Sąd Apelacyjny w (...) za adekwatną kwoty zasądzonej na rzecz W. Ć. tytułem zadośćuczynienia przez Sąd Okręgowy w W. prawomocnym wyrokiem z 7 kwietnia 2009 r., sygn. akt VIII Ko (...), podczas gdy wyrok nie zawierał uzasadnienia, które pozwalałoby na takie ustalenia oraz na dowolnym przyjęciu, czym kierował się Sąd Okręgowy w W. określając kwotę zadośćuczynienia, jak również wyprowadzeniu nieuzasadnionych wniosków, że wobec niezaskarżenia wyroku przez wnioskodawcę zaakceptował on poczynione przez Sąd ustalenia jak i wysokość zasądzanego świadczenia pieniężnego, zaś wobec niezastosowania przez Sąd Okręgowy w W., jako podstawy orzeczenia, art. 8 ust. 1a ustawy lutowej Sąd Okręgowy w W. nie uwzględnił przy wydawaniu wyroku treści tego przepisu limitującego wysokość odszkodowania i zadośćuczynienia do kwoty 25 000 zł, zaś zasądzona kwota 21 000 zł nie może automatycznie przesądzać o konieczności wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania, co skutkowało rażąco i mającą istotny wpływ na treść tego orzeczenia obrazą art. 540 § 2 k.p.k. polegającą na oddaleniu wniosku o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W., zasądzającego na rzecz uczestnika tego postępowania kwotę 21 000 zł tytułem zadośćuczynienia, pomimo że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 1 marca 2011 r., sygn. akt P 21/09, orzekł o niezgodności z Konstytucją art. 8 ust. 1a powołanej wyżej ustawy;

3. oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego, poprzez brak uzasadnienia dla stwierdzenia, że nie zaistniały wszystkie warunki do wznowienia postępowania sygn. akt VIII Ko (...) Sądu Okręgowego w W. i w sprawie, wobec braku uzasadnienia wyroku, nie można wyprowadzać żadnych domniemań, poza faktem, że przyznana kwota nie wyczerpywała górnego progu ustawowego przyznanych roszczeń, natomiast niezaskarżenie wyroku przez wnioskodawcę, pozwala przypuszczać, że zaakceptował on ustalenia Sądu Okręgowego w W. i wysokość zasądzanego świadczenia pieniężnego, podczas gdy z treści zebranego materiału dowodowego nie wynika, z jakich przyczyn wnioskodawca nie zaskarżył wyroku, a rozmiar krzywd i szkód doznaných przez W. Ć., w tym długotrwałość bezprawnego

pozbawienia wolności, obligował Sąd Apelacyjny w (...) do umożliwienia mu uzyskania adekwatnego zadośćuczynienia i odszkodowania.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny podniósł, że analiza akt sprawy potwierdza dokonanie przez Sąd Apelacyjny w (...) takiej interpretacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego, która zamknęła wnioskodawcy drogę do uzyskania pełnego odszkodowania za bezprawne pozbawienie wolności. Zdaniem skarżącego zaskarżone orzeczenie pozostaje w kolizji z treścią tego wyroku i narusza zasady legalizmu, godności człowieka, praworządności i sprawiedliwości proceduralnej, wynikających z art. 7, art. 30 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. W konsekwencji nie jest zgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Skarżący wskazał, że Sąd Apelacyjny w (...) orzekł w sposób automatyczny, bez pogłębionej analizy argumentów podnoszonych przez wnioskodawcę. Ponadto, niezgodna z zasadami konstytucyjnymi jest błędna interpretacja wyroku Trybunału Konstytucyjnego mającego bezpośrednie znaczenie w sprawie wnioskodawcy.

W konsekwencji autor skargi nadzwyczajnej wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

W rozpoznawanej sprawie kluczową kwestię stanowi ustalenie czy skarga nadzwyczajna została wniesiona od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, zgodnie z treścią art. 89 § 1 u.SN.

Na gruncie postępowania cywilnego pojęcie postanowienia kończącego postępowanie w sprawie odnoszone jest m.in. do postanowień zamykających drogę do wydania orzeczenia sądu danej instancji, rozstrzygającego istotę sprawy w procesie lub postępowaniu nieprocesowym oraz „postanowień, które kończą sprawę jako pewną całość poddaną pod osąd, a więc dotyczące całości sprawy, a będące ostatecznymi orzeczeniami wydanymi w postępowaniu” (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 6 października 2000 r., III CZP 31/00). Z kolei na gruncie postępowania karnego w orzecznictwie Sądu Najwyższego akcentowany jest głównie kończący charakter orzeczenia, prowadzący do stworzenia trwałej (stabilnej) sytuacji prawnej po przeprowadzeniu postępowania (zob. uchwała Pełnego Składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z 9 października 2000 r., I KZP 4/00).

Orzeczenie sądu oddalające wniosek o wznowienie postępowania na podstawie art. 540 § 2 k.p.k., ani nie dotyczy głównego przedmiotu postępowania odszkodowawczego, ani tym bardziej nie tworzy nowej, trwałej sytuacji prawnej. Podobnie cechy orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie nie posiada orzeczenie uwzględniające wniosek o wznowienie postępowania na podstawie wskazanego przepisu Kodeksu postępowania karnego. Powyższe orzeczenia stanowią jedynie instrument (lub odpowiednio przeszkodę) do wznowienia postępowania zasadniczego w sprawie o przyznanie odszkodowania za internowanie (postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NSNk 11/20).

Orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie był wyrok Sądu Okręgowego w W. z 7 kwietnia 2009 r. (sygn. VIII Ko (...)), a nie jak wskazuje skarżący postanowienie z 3 kwietnia 2019 r. (sygn. II AKo (...)). Postanowienie Sądu Okręgowego w W. z 3 kwietnia 2019 r. oddalające wniosek o wznowienie postępowania, nie pozbawia strony uprawnienia do składania kolejnych wniosków w tej samej sprawie, a tym samym nie powoduje trwałych skutków w postaci braku możliwości wzruszenia wyroku Sądu Okręgowego w W. z 7 kwietnia 2009 r.

Przyjęcie innego stanowiska oznaczałoby, że w każdej sytuacji, gdy upłynął termin na wniesienie skargi nadzwyczajnej wystarczające byłoby doprowadzenie do wydania jakiegokolwiek orzeczenia (także oddalającego skargę lub wniosek) w jakiegokolwiek sprawie o charakterze ubocznym w stosunku do sprawy głównej, aby terminy na wniesienie skargi nadzwyczajnej zaczęły biec od nowa. Taki stan rzeczy byłby niedopuszczalny, pozostając w sprzeczności nie tylko z argumentami natury aksjologicznej, które przesądziły o wprowadzeniu instytucji skargi nadzwyczajnej do polskiego porządku prawnego, lecz także z literalnym brzmieniem art. 89 § 1 u.SN (postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NSNk 11/20).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy przyjął, że skarga nadzwyczajna Prokuratora Generalnego złożona w niniejszej sprawie nie dotyczy orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, a tym samym nie spełnia wymogów formalnych przewidzianych w art. 89 § 1 u.SN.